humanitas

DECEMBER 1965
STE JAARGANG NO. 6

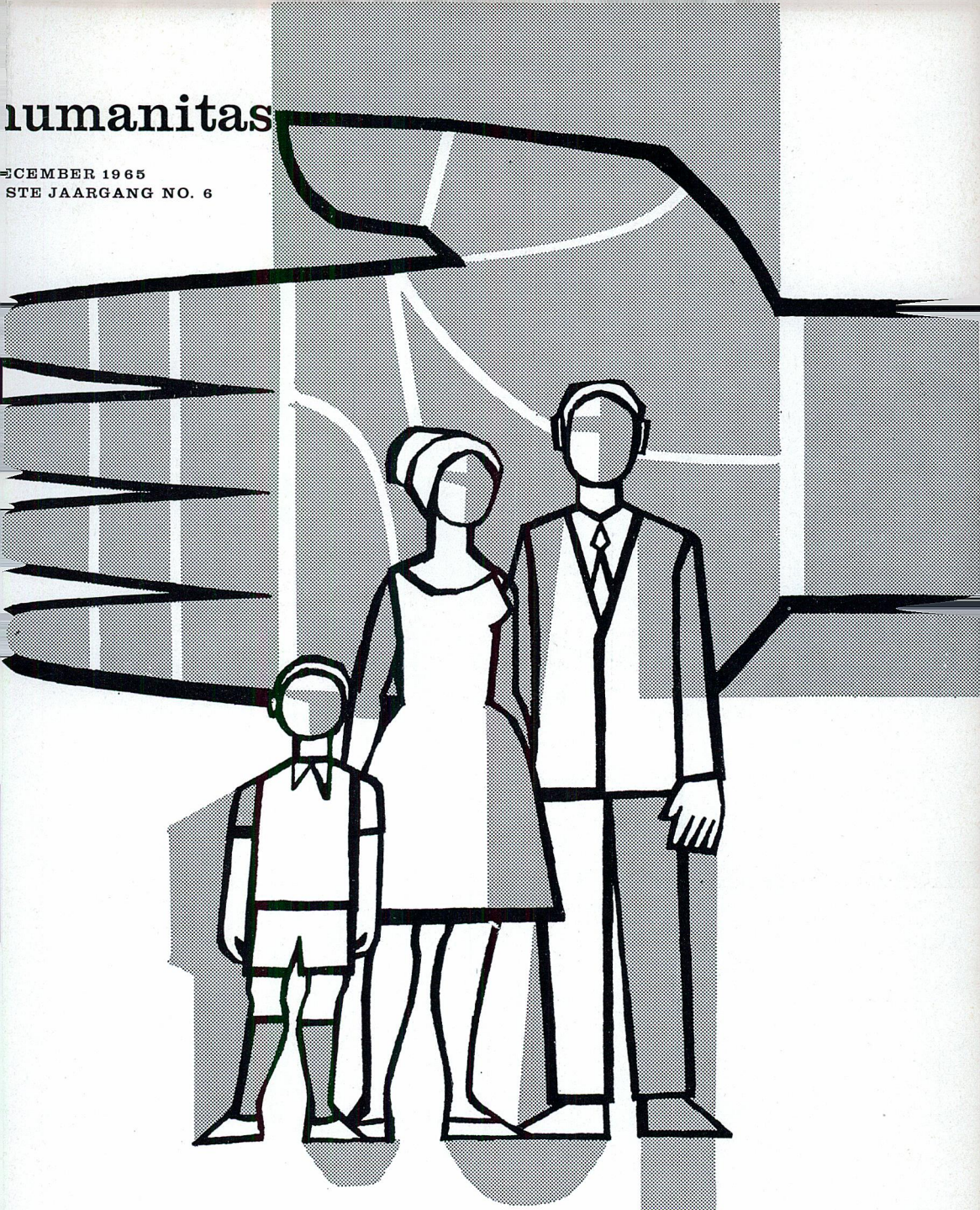

KADERORGAAN VAN DE NEDERLANDSE
VERENIGING VOOR
MAATSCHAPPELIJK WERK 'HUMANITAS'

CENTRAAL BUREAU 'HUMANITAS'
J.W. BROUWERSSTRAAT 16 - AMSTERDAM

REDACTIE:

T. van Grootheest, *hoofdredacteur*
Drs. P. Albarda: *red. Algemeen maatschappelijk werk*
P. E. Hutte: *red. Reclassering*
H. van Schaaik: *redactiesecretariaat*
J. Terlouw: *red. Gezinsverzorging*
W. Post: *red. Jeugdzaken*
Mej. drs. R. A. E. Zijlman: *red. Maatschappelijk Opbouwwerk*

BESTUUR:

Prof. mr. A. D. Belinfante, voorzitter
C. M. Swiebel, vice-voorzitter
T. van Grootheest, secretaris.
Mr. H. J. Timman, penningmeester
J. van den Berg Jeths
J. Landman
G. Rietveld
Mr. W. G. Verkruisen
Mr. H. M. van der Zanden
Erevoorzitter dr. J. in 't Veld
Ereleden F. H. W. Vliegen en
mr. B. van der Waerden

CENTRAAL BUREAU:

J. W. Brouwersstraat 16, Amsterdam
Telefoon: 020 - 739444

INHOUDSOPGAVE

blz. 105 R. Haanstra: Een pedagogische benadering van het reclasseringsvraagstuk.

blz. 113 Mej. L. E. Lopes Dias: 'Wat doet de wijkbejaardenverzorgster?'

blz. 116 Prof. dr. B. C. J. Lievegoed: 'Normen: de uitwerking van een visie.'

blz. 120 Boekbesprekingen.

RECLASSERING

een pedagogische benadering van het reclasseringsvraagstuk

inleiding.

Sedert de verschijning van het Rapport van de Commissie Onderdak (begin 1962) zijn er alweer enige jaren vergleden.
Weliswaar heeft het rapport zowel in onze vereniging als daarbuiten waardering gevonden en zijn hier en daar pogingen gedaan om tot realisatie te komen, maar veel vorderingen zijn er nog niet gemaakt kunnen worden. We komen hierop in ons blad nog wel eens terug. In het aprilnummer van 1963 schreef de heer Treurniet naar aanleiding van het boek van Turner 'Safe Lodging' (over de opvang in Engeland van ontslagen gedetineerden): '. . . dat, wat hier en aan de overzijde van de Noordzee, en elders, gepoogd wordt, gelijksoortig is, "in de lucht zit"; we worden er eindelijk rijp voor. We kunnen veel van elkander leren.' Welnu, met dit rijpingsproces blijkt in ons land veel tijd gemoeid te zijn.
In ons rapport werd welbewust afstand genomen van het bespreken van tehuizen met een therapeutisch aspect. Enerzijds omdat Humanitas het oog heeft op een vorm van beschut onderdak zonder een specifiek (b.v. therapeutisch) karakter, anderzijds omdat met dit behandelingsaspect nog weinig ervaring was opgedaan.
In 'de Vreede' in Amsterdam, orthopedagogisch behandelingscentrum voor (mannelijke) reclassenten, dat eind 1959 haar deuren opende, vinden we zulk een specifiek opvangtehuis. Boeiend is om een en ander over de daar opgedane ervaringen te vernemen. De heer R. Haanstra, directeur van 'de Vreede', was bereid ons zijn visie op een zodanige opvang te geven. Wel wees hij ons in een begeleidend schrijven nog eens op het dynamisch karakter van de aanpak van zijn werk. Allerlei factoren, intern en extern, zijn hierop telkens van invloed.
Het feit bij voorbeeld dat de gemiddelde leeftijd van de vepleegden terugliep van 23 jaar en 4 maanden, naar 18 jaar en 7 maanden, wijt hij aan de medewerking van bureaupsychiaters bij de plaatsende reclasseringsinstellingen, waardoor een meer doelgerichte behandeling (zonder gebruik maken van 'de Vreede' dus) mogelijk werd. Ook in 'de Vreede' zijn psychiater en psycholoog trouwens niet meer uit de staf weg te denken.

De vrij tolerante aanpak, zoals in onderstaand artikel beschreven, is bezig een andere inhoud te krijgen, terwijl daardoor ook de doorstroming naar de vrije maatschappij werd gewijzigd. Werd aanvankelijk gesteld dat de verpleegden binnen een tijdsbestek van een half jaar tot een zekere zelfstandigheid moesten kunnen komen, thans wordt de visie aangehangen dat zolang er nog een zekere 'narijping' te constateren

valt, het verblijf niet moet worden beëindigd. En zo is er meer dat aan verandering onderhevig is geweest.
Het is duidelijk dat in onderstaand artikel een ander type tehuis wordt beschreven dan dat waaraan in genoemd rapport gedacht wordt, maar — zoals Treurniet al zei — we kunnen nog veel van elkaar leren.

P. E. HUTTE

Telkens kan worden waargenomen hoe een reclasseringsplan dat alleen in een werkgever en een kosthuis voorziet, gedoemd is te mislukken. Bij de werkgever houdt de reclassent met bepaalde gedragsstoornissen het hoogstens enkele weken uit. Door zijn onregelmatig gedrag trekt hij geen profijt van de bestaande sociale voorzieningen, kan dan weldra zijn kostgeld niet meer betalen en komt op straat te staan. Als ex-gedetineerde voelt hij zich bij sollicitaties onzeker en loopt inderdaad kans op grond van zijn verleden te worden afgewezen. Er is maar weinig voor nodig om zijn onzekerheid nog te doen toenemen, zijn ontevredenheid en wrok te reactiveren.
Zo komt hij spoedig weer tot zwerven, diefstal of agressieve daden, waarmee de vicieuze cirkel wordt gesloten. Het heeft geen zin hier aan te komen met vermaningen, te wijzen op eigen schuld, of verwtijen te maken over slapheid en luiheid. In een dwanggemeenschap — zoals bij een detentie — laat de reclassent zich meevoeren in een bepaald arbeidsregime, maar dit wil niet zeggen dat hij, eenmaal weer in vrijheid gesteld, op eigen benen kan staan en zelf het initiatief tot het zoeken naar een bestaanszekerheid kan opbrengen. [1]) Men moet hem nog helpen dit tot ontwikkeling te brengen, hetgeen een belangrijk deel is van het te voeren pedagogische beleid, in een tehuis dat zich ten doel heeft gesteld om deze categorie van reclassenten op te vangen.
Zolang deze zelfstandigheid nog niet is bereikt, heeft de reclassent een toevluchtsoord nodig, een levensgemeenschap die voor hem klaar staat als het hem niet lukt, zoals het ouderlijk milieu de kinderen blijft opvangen die nog niet zelfstandig zijn. [2]) Deze levensgemeenschap mag echter niet een geïsoleerd bestaan leiden, afgezonderd van de maatschappelijke samenleving, maar moet net als een gezond gezin op de maatschappij geprojecteerd zijn. [3])

Als eerste richtlijn van de orthopedagogische benaderingswijze willen wij dan ook noemen:
1. Het veilig stellen van onderdak en levensonderhoud, zolang de reclassent nog niet in staat is zich geheel zelfstandig in de maatschappij te handhaven.
De reclassenten die in een opvangtehuis worden opgenomen, blijken dikwijls een grote verzorgingsbehoefte te hebben, die een invoelbare samenhang heeft met vroegere belevenissen, langdurig verblijf in inrichtingen, afgewisseld door periodes in maatschappelijk zwakke gezinnen met grote bestaansonzekerheid, of verband houdend met neurotische angsten uit de vroege jeugd, die later nog blijven doorwerken. [4]) Deze infantiele verzorgingsbehoefte kan in de inrichtingen onopgemerkt blijven, daar de inrichtingspupil in de meeste gevallen weinig gelegenheid heeft tot omgang met leeftijdgenoten buiten de inrichting en niet voldoende in aanraking komt met de bestaansvoorwaarden in de maatschappij, die kinderen uit normale gezinnen geleidelijk in zich leren opnemen, in navolging van ouders, broers,

[1]) *Horst, Dr. R.* — Thuislozen (1962) v. Gorcum en Co., Assen.
[2]) *Kloek, Dr. J.* — Tehuis voor halve vrijheid Studiedag Dr. F. S. Meyers Vereniging 1956.
[3]) *Haanstra, R.* — De Vreede eindpunt of keerpunt (1961) Maandblad de Schakel, Sociale Raad, Amsterdam.
[4]) *Kloek, Dr. J.* — Tehuis voor halve vrijheid Studiedag Dr. F. S. Meyers Vereniging 1956.

zusters, vrienden, kennissen en leraren. Natuurlijk is deze milieu-invloed niet de enige factor ten nadele van het inrichtingskind, daar, zoals reeds gezegd, ook neurotische angsten en verder ook constitutionele factoren een verzet tegen zelfstandigheid in de hand kunnen werken. Er zijn veel schakeringen mogelijk, maar juist bij onze reclassent lijkt er vaak sprake te zijn van een soort bestaansangst, een volkomen gebrek aan zelfvertrouwen, paniekreacties, die een beletsel vormen om een enigszins moeilijke situatie rustig onder ogen te zien, met als gevolg hiervan een grote behoefte aan steun en verzorging. [5]) Deze vage, vaak weinig bewuste gevoelsinstelling kan zo overheersend zijn, dat het bewustwillend deel der persoonlijkheid er niets tegen kan uitrichten en ook de goed bedoelde pogingen van anderen om te helpen, er op af stuiten.

Het manifeste gedrag van deze reclassenten valt op door de onredelijkheid van hun eisen en door de bittere verwijten aan het adres van anderen.

In een voorbereidend gesprek is deze reclassent meestal gemakkelijk tot het inzicht te brengen dat hem in de maatschappij nog veel moeilijkheden te wachten staan en dat hij zich nog niet zonder hulp kan redden. Legt men hem dan verder uit dat door het tehuis waar hij is opgenomen, voorlopig materiële verzorging kan worden geboden voor het geval dat het werk nog niet wil vlotten, zonder veel beperkingen van vrijheid op te leggen, dan spreekt dit bij degenen die niet op eigen milieu kunnen terugvallen, meestal wel aan.

Vaak is het w a n t r o u w e n tegen een tehuis bijzonder sterk en kan niet in een enkel gesprek doorbroken worden. Dan kan het nuttig zijn hem in de gelegenheid te stellen eerst te komen kijken, en een paar jongens die er reeds verblijven, te spreken. Gaat de reclassent nog niet met de opname akkoord, dan heeft het weinig zin nog verder aan te dringen of door te willen zetten. Het is nl. van wezenlijk belang dat de opname plaatsvindt op basis van vrijwilligheid. Maar meestal zal het vooruitzicht, dat de verzorging die de reclassent in detentie op staatskosten heeft genoten, na zijn invrijheidstelling niet opeens zal ophouden, de doorslag geven.

Op degenen die in het veld van de reclassering werkzaam zijn, maakt het weleens de indruk of de overheid uiterst terughoudend is met het beschikbaar stellen van gelden, bestemd voor het levensonderhoud van reclassenten, nadat zij eenmaal uit verpleging of detentie zijn ontslagen; of daarentegen behandeling en verpleging in gesloten inrichtingen op onbeperkte schaal mogelijk wordt gemaakt. Misschien is deze zienswijze niet juist en zijn het de reclasseringsinstellingen zelf die aan het principe vasthouden geen materiële middelen aan reclassenten te verstrekken, omdat dit het parasiteren in de hand werkt, schadelijk is voor de ontwikkeling van zelfstandige activiteit en tevens een premie op wangedrag zou kunnen betekenen.

Uit ervaring weten we hoe weinig er van de goede voornemens en beloften om geleende bedragen terug te betalen dikwijls terechtkomt. Als bij een bodemloze put, die niet van bovenaf kan worden gevuld, maar het water van onderaf toegevoerd moet krijgen, zal men de reclassent moeten leren zelf in zijn noden te voorzien. Dit is zeker een gezond principe, maar er moet toch niet te rigoureus aan worden vastgehouden. Zo kan het bij voorbeeld onjuist zijn, om jaren achtereen grote bedragen aan verpleging en behandeling van een ter beschikking gestelde te spenderen, zolang hij veilig binnen de muren van een inrichting zit opgesloten en hem daarna opeens zonder middelen van bestaan op straat te zetten. Hetzelfde geldt voor degenen die na een langdurige detentiestraf weer aan de slag moeten komen.

Dit probleem is niet altijd van tevoren door een reclasseringsplan te ondervangen, daar dikwijls niet te voorspellen is welke moeilijkheden zich kunnen voordoen. Bo-

[5]) *Bonekamp, Drs. A.* — Milieumoeilijkheden (1962) de Toorts, Haarlem.

vendien is het gedrag van de man in een dwanggemeenschap meestal wel volgens bepaalde normen en voorschriften te conditioneren, terwijl dit in de vrije maatschappij niet mogelijk blijkt.
De reclasseerder die contact met hem heeft, lijkt de aangewezen figuur om te beoordelen in hoeverre een materiële tegemoetkoming op een bepaald moment en in een bepaalde situatie nuttig en nodig is. Eerst zal worden geprobeerd of de man in aanmerking kan komen voor sociale voorziening, zoals een uitkering van gemeentewege, maar dit blijkt niet altijd mogelijk en is op grond van psychologische overwegingen niet altijd wenselijk.
Vergissingen kunnen hierbij zeker voorkomen, maar dit mag geen reden zijn om elke materiële hulp, uitgereikt door een reclasseringsinstantie, te beschouwen als 'een onverantwoordelijk parasiteren op de gemeenschap.' Vergeleken bij de grote bedragen die aan internering worden besteed, zijn de hier bedoelde financiële tegemoetkomingen onbetekenend en het zou niet juist zijn, wat dit aangaat, een politiek van 'penny wise and pound foolish' te volgen.
Materiële hulp aan een reclassent dient echter consequent en doordacht te geschieden in het kader van een orthopedagogische benadering, zodanig dat de zelfstandigheid en het initiatief van de reclassent geleidelijk worden opgevoerd. Juist waar de reclassent in een tehuis is opgenomen en zijn doen en laten van nabij kan worden gevolgd, is dit mogelijk. Algemene regels zijn hiervoor niet te geven, daar elk geval afzonderlijk door de leiding van het tehuis moet worden beoordeeld en met de persoon in kwestie moet worden doorgepraat. Vanzelfsprekend is de leiding verantwoording verschuldigd, maar haar beleid wordt mede bepaald door psychologische factoren, die niet altijd in kort bestek uiteengezet kunnen worden aan degenen die betrokkene en zijn probleem niet kent.
Een volgend punt dat de aandacht verdient, betreft de gezagssituatie in een opvangtehuis en kan in het kort als volgt worden geformuleerd:
2. Een dergelijk tehuis dient zoveel mogelijk geprojecteerd te zijn op de maatschappij en de daar heersende gezagsverhoudingen, maar binnen het tehuis zal een kunstmatig gezagsvacuüm geformeerd moeten worden.
Onder gezagsvacuüm wordt hier verstaan het scheppen van een levensgemeenschap waarin zo min mogelijk hiërarchische verhoudingen heersen, waar de leiding haar gezag zo min mogelijk door dwangmaatregelen uitoefent, zich steunend, helpend verzorgend naast de reclassenten plaatst en zo min mogelijk bóven hen. [6])
Dit principe moet richting geven aan de gedragslijn van al het hulppersoneel en van de staf. Het personeel wordt geïnstrueerd om niet nodeloos in te grijpen in de levensgemeenschap van de reclassenten, niet in te gaan op uitdagingen of uitnodigingen tot persoonlijke relaties. De levensgemeenschap moet zich spontaan kunnen vormen zonder nodeloze bemoeizucht van staf of personeel en moet rustig zijn gang kunnen gaan, hoewel een dagelijks contact met medewerkers van het huis en een nauwkeurige, maar onopvallende observatie van wat er in de groep omgaat, niet achterwege mogen blijven.
Voor het welslagen van de individuele orthopedagogische behandeling is de integriteit van de groep, die een levensgemeenschap op basis van vrijwilligheid behoort te zijn, een dringende eis. De reclassenten aanvaarden hun verblijf in het tehuis op grond van vroegere mislukkingen en een stilzwijgende erkenning van tekortkomingen. In de groep ontmoeten zij jongens van hun eigen soort. Zij hebben elkaar onmiddellijk door en kunnen zich zelf zijn. De sfeer van lotsgebondenheid werkt bevrij-

6) *Aichhorn, August* — Erziehungsberatung und Erziehungshilfe (1959) Verlag Hans Huber, Bern.

dend en werkt een openhartigheid in de hand, die buiten het tehuis tussen anders geaarden eenvoudig niet denkbaar zou zijn. Vooral in het begin, wanneer alle opgenomen reclassenten er nog betrekkelijk kort zijn en zich nog geen levensgemeenschap heeft kunnen vormen, zal een moeilijke tijd worden doorgemaakt. Men wantrouwt elkaar en het ontbreken van een streng regime wordt door de reclassenten vermoedijlk als zwakheid opgevat.
Dit zal hen onrustig maken, prikkelen tot ageren en sabotage. [7])
Ons tehuis heeft soortgelijk ervaringen. Toen een aantal jongens hier langer verbleef, het huis gingen zien als een toevluchtsoord en de steun die zij er kregen aanvaard hadden, ging er van deze kern een merkwaardige regulerende werking uit op de nieuwkomers. Nog steeds kan worden waargenomen dat de nieuwkomer aanvankelijk met de situatie in huis, het zgn. gezagsvacuüm, geen raad weet. Hij probeert hoe ver hij kan gaan of beklaagt zich over wanorde of heeft overal kritiek op. Zonder dat de leiding hoeft in te grijpen, komt hij meestal gauw tot het besef dat hij zich bij de anderen belachelijk maakt, hetgeen als regulerend middel veel effectiever blijkt dan een correctiemaatregel van de leiding.
Alle reclassenten die in een tehuis worden opgenomen, hebben reeds geleerd zich aan dwang te onderwerpen, maar kunnen zich nog niet aanpassen aan g e z a g.
Bij hen ontbreekt identificatie met gezagsdragers, in de eerste plaats met de vader, met de maatschappelijk aangepaste mens, de burger, met de werkgever, de overheid en in het algemeen met de normen van een geordende maatschappij. Confrontatie hiermede betekent bij hen telkens een prikkel tot reageren met negatieve gevoelstoon, zoals verzet, protest of insufficiëntie-gevoel. Deze prikkels moeten hen binnenshuis zoveel mogelijk bespaard blijven. [8])
Er dient in een dergelijk tehuis veel getolereerd te worden. Maakt een jongen het te bont, dan zal met de anderen gezamenlijk overleg dienen te worden gepleegd omtrent de te volgen gedragslijn. Dergelijke besprekingen, meestal gehouden als de situatie in huis kritiek is en veler gemoederen verhit zijn, kunnen interessante en onverwachte dingen aan het licht brengen.
Bepaalde jongens b.v., van wie men dit in het geheel niet zou hebben verwacht, nemen het opeens voor een lotgenoot op, daarmee blijk gevend van een gezonde gemeenschapszin. De enige sanctie die door de straf kan worden toegepast, is het u i t w ij z e n. Dit kan om bepaalde redenen, zoals wangedrag of een te grote passiviteit en werkschuwheid, nodig zijn. Vaak betekent dit voor de betrokkene een periode van zwerven en narigheid of een nieuwe detentiestraf. Volgt daarna een nieuwe opname in een dergelijk tehuis, dan is de betrokkene misschien deze keer meer coöperatief geworden.
Onder de term 'gezagsvacuüm' wordt ten aanzien van de reclassenten verstaan een grote mate van tolerantie en een levenssituatie die weinig aanleiding geeft tot prikkels uitgaande van gezagsdragers, in casu staf en personeel. Het pedagogisch milieu moet steriel worden gehouden, d.w.z. vrij van conflictstof. Ten aanzien van het personeel vraagt dit een grote mate van zelfdiscipline en gereserveerdheid ten opzichte van de verpleegden, hetgeen echter niet ten koste van de bereidheid tot helpen mag gaan. Het personeel moet de wijsheid kunnen opbrengen om zich niet in de conflicten van reclassenten te laten betrekken. [9])

[7]) *Idem.* — Verwaarloosde jeugd (1954) Bijleveld, Utrecht.
[8]) *Hart de Ruyter, Dr. Th.* — Die differential diagnose der konstitutionellen Psychopathie und Erziehungsschwierigkeiten (1949) 2e Internat. Kongres vor Orthopaedagogiek, Amsterdam.
[9]) *Rapaport, Robert N.* — Community as doctor (1960) New perspectives on an therapeutic community. Tavistock Publications.

Vaak hoort men beweren er goed aan te doen een e c h t p a a r aan te stellen, dat onder leiding van de directeur voor een huiselijke sfeer zou moeten zorgen. Met het oog hierop achtte men zelfs de aanwezigheid van een paar kinderen wel gewenst. Men stelt zich zo iets voor als zou het tevreden geluk van een harmonisch gezin kunnen uitstralen op de reclassanten, die daarin een compensatie zouden vinden voor hetgeen zij in hun jeugd te kort zijn gekomen.
Na hetgeen hierboven reeds werd opgemerkt, behoeft niet nog eens uitvoerig op het foutieve van deze gedachte te worden ingegaan.
In de praktijk zal trouwens al spoedig de onhoudbaarheid daarvan blijken. Veronderstel dat het gezin voldoet aan de verwachting ten aanzien van het geluk en harmonie, dan straalt dit niet uit op de reclassanten. Echter zal men wel de ervaring opdoen dat de disharmonie van de reclassanten, hun ontevredenheid, hun wanorde en herrie, hun neiging tot stoken en ageren, een onverantwoordelijke last op het gezin legt. [10])
Met een gezin in huis te halen, schept men juist een emotioneel geladen sfeer, daar de meeste reclassenten zich ten opzichte van de gezinssituatie ernstig gefrusteerd voelen. Bootst men nu in huis de gezinssfeer na, dan werkt dit op de jongens emotionerend. Beter is dan ook het milieu zo in te richten dat de kansen om de reclassenten tot een spontane levensgemeenschap te laten komen, zo gunstig mogelijk zijn, daarbij de regel in achtnemend conflictstof te vermijden. Met het oog hierop verdient ook het volgende punt de aandacht:

3. Personeel en staf mogen geen misprijzende of laatdunkende houding aannemen ten opzichte van het 'cultuur-eigene' in de groep.
Hoewel het karakter van de groep in een opvangtehuis van tijd tot tijd aan bepaalde veranderingen onderhevig zal zijn, heeft het toch meestal een aantal kenmerken die in een orderlijk kosthuis niet getolereerd of althans niet geapprecieerd zullen worden. Er zal een sfeer van onrust en lawaai heersen. Schetterende jazzmuziek of sentimentele liederen schallen door de zaal. Door kledij en haardos leggen de mannen vaak hun voorkeur voor het excentrieke aan de dag. De conversatie wordt doorspekt met impulsieve uitroepen of opmerkingen die in een ander milieu voor hoogst kwetsend of ongemanierd zouden doorgaan, doch hier niet als zodanig moeten worden opgevat. Men houdt er eigen omgangsvormen op na, eigen ideeën over mooi en lelijk, goed en kwaad, leuk en vervelend, kortom, een eigen waardenscala die nogal kan afwijken van hetgeen in onze maatschappij gebruikelijk is. Het is niet onmogelijk dat dit 'anders zijn' min of meer opzettelijk wordt gecultiveerd, zoals ook wel het geval is in de kringen van adolescenten die zich als 'nozems' van de gewone burger willen onderscheiden. Ze kan men zich voorstellen dat een buitenstaander die bij voorbeeld een feestavond in het tehuis meemaakt, zich voelt alsof hij tussen een vreemde volksstam is verzeild geraakt en moeite heeft de zeden en gewoonten van het huis te begrijpen. Personeelsleden moeten zich hier kunnen aanpassen zonder zich te ergeren aan het impulsieve en vaak ook primitieve gedrag van de bewoners. Het afwijkende moet niet direct als minderwaardig worden beschouwd, daar dit anders zeker een bron voor conflicten zou worden. In dit opzicht is het belangrijk in te zien dat juist de ontwikkelde intellectueel zo vaak tekort schiet in begrip voor de positieve elementen van primitieve cultuurvormen. [11])
Bij de keuze van groepsleiders of opzichters, of hoe men deze functionarissen dan ook noemen wil, zal men geen hoge eisen mogen stellen wat diploma's en ontwikkeling betreft. Men dient voorkeur te geven aan rustige evenwichtige maar ongeschoolde

[10]) *Freud, S.* — Uber die Wiederholungszwang (1959) Ges. Werke Band XV-XVI, Bern.
[11]) *Sierksma, Dr. F.* — Een nieuwe hemel en een nieuwe aarde (1961) Mouton en Co., Den Haag.

lieden, die bij hun dagelijkse omgang met de reclassenten de specifieke gedragseigenaardigheden van de groep zonder kritiek of ergernis verdragen.
Omgekeerd mogen de reclassenten in huis in geen geval het gevoel krijgen het object te zijn van psychologische studies of experimenten. Elk vertoon van psychologische of pedagogische deskundigheid accentueert hun onzekerheid.
Zij kunnen daar buitengewoon op reageren, begrijpelijk ook wel weer, als men in aanmerking neemt dat vele van deze jongemannen al meermalen het object waren van psychologisch of psychiatrisch onderzoek, zonder dat dit door hen zelf ooit als een voordeel of als nuttig ten opzichte van hun diepgewortelde bestaansonzekerheid kon worden ervaren.
Ten slotte zal men zich na bovenstaande uiteenzetting waarschijnlijk afvragen of het systeem in een opvangtehuis dan alleen maar bestaat uit maatregelen die de groepsgemeenschap bevorderen en elke inmenging in het groepsgebeuren en elke persoonlijke relatie tussen staflid en groepslid afzonderlijk uit den boze wordt geacht. Dit is zeer zeker niet het geval, zoals uit het volgende nog nader zal blijken.
Als laatste en misschien wel belangrijkste punt willen we hier spreken over:

4. De noodzaak bij elke reclassant afzonderlijk zijn behoefte aan een persoonlijke relatie tijdig te onderkennen in pedagogische zin te hanteren en te continueren, zolang als dit nodig is.
In het voorgaande kwam ter sprake aan welke voorwaarden het milieu in een tehuis als in dit artikel bedoeld, moet voldoen, zodat pedagogische beïnvloeding kans van slagen krijgt.
Er werd gesproken over het veilig stellen van levensbehoeften, het streven naar een zelf-regulerende levensgemeenschap van reclassenten, over de noodzaak gezagscrises en andere conflicten te vermijden en het wantrouwen van de reclassenten tegen deskundige opvoeders, in wie wij onmiddellijk het frustrerende ouderimago projecteren, te ontzien.
Blijkens de ervaringen is het mogelijk deze voorwaarden tot op zekere hoogte te verwezenlijken en een kleine gemeenschap van reclassenten te vormen; van hieruit moet een langzaam afvloeien naar de vrije maatschappij worden bevorderd, terwijl degenen die er nieuw bijkomen, hun verblijf aldaar vrijwillig moeten aanvaarden en het huis moeten kunnen zien als het geschikte toevluchtsoord, zolang zij zich nog niet zelfstandig kunnen handhaven. Via een verblijf onder lotgneoten moet het wantrouwen tegen het gezag en tegen inmenging van bovenaf het zwijgen worden opgelegd. Lukt dit, dan geeft de reclassent meestal spoedig kleine aanwijzingen, die er ondanks zijn stunteligheid en dubbelzinnigheid toch onmiskenbaar op wijzen, dat er bij hem sprake is van een grote behoefte aan contact met een vertrouwenspersoon. Dit vraagt de volle aandacht van de stafleden, die bereid moeten zijn om dit contact te aanvaarden en die het niet mogen ontwijken, hetgeen op grond van de ambivalentie van de reclassent maar al te makkelijk zou zijn.
De pedagoog weet dat een relatie met de, in zijn ontwikkeling gestoorde, reclassent een lawine van infantiele verwachtingen en teleurstellingen met zich kan meebrengen. [12])
Daarom behoort deze relatie beperkt te blijven tot enkele personen die over voldoende inzicht beschikken om deze relaties met al de daaraan verbonden moeilijkheden in het voordeel van de reclassent te hanteren.
Vanzelfsprekend is hiervoor de directeur van het opvangtehuis de aangewezen persoon, maar ook het hoofd van de huishouding, een maatschappelijk werker of assistent van de directeur kunnen zich zodanig als relatieobject ter beschikking stellen.

[12]) *Moore, Paul* — Heilpädagogische psychologie I en II (1959) Huber Verlag, Bern.

Men wacht dus op wat er uit de jongens zelf naar voren komt en aanvaardt het contact als zij dat wensen.
Aanleiding is er altijd te over en ligt in het begin vooral in het materiële vlak, doordat er allerlei verzoeken komen over kleding, geld of werk.
Het is van belang dat niet verscheidene personen tegelijk zich met één reclassent gaan bezighouden, daar uit verwarring schept en de stafleden dan zeker tegen elkaar worden uitgespeeld.
Telkens zullen problemen, teleurstellingen en mislukkingen doorgepraat moeten worden, niet éénmaal maar ontelbare malen, net zolang tot het aanslaat. De vertrouwenspersoon moet beoordelen wat de reclassent aan verantwoordelijkheid en zelfstandigheid kan dragen, welke eisen gesteld moeten worden; hij moet langzamerhand leren wat er in zijn cliënt omgaat en tijdig een crisis voelen aankomen. En wat vooral ook erg belangrijk is, in emotioneel gespannen situaties, de juiste houding weten te bepalen. Dit is een moeilijk en tijdrovend werk; het beoogt de passieve afhankelijkheid en verzorgingsbehoefte van de reclassent om te buigen tot een z e l f s t a n d i g e gerichtheid. Men mag aannemen dat hiervoor gemiddeld twee jaar nodig zijn en mislukkingen zijn onvermijdelijk. Men mag niet te gauw de moed opgeven, gezien het feit dat uitwijzing meestal tot gevolg heeft dat weer spoedig een delict zal worden gepleegd. Men moet ook dikwijls na een mislukking het toch opnieuw met de reclassent proberen. Krijgt men echter de overtuiging dat de pedagogische mogelijkheden zijn uitgeput, dan moet dit een reden zijn het verblijf van de reclassent in het huis te beëindigen.

R. HAANSTRA

JURISTENCONFERENTIE

De Humanistische Stichting 'Socrates' organiseert op zaterdag 22 januari 1966 zijn tweede juristenconferentie over de

ECHTSCHEIDINGSGRONDEN

Inleiders: mr. M. Rood-de Boer; mr. H. G. van Veen.
Voorzitter: mr. dr. H. J. Roethof.
De bijeenkomst vindt plaats in het 'Erasmushuis', Oudegracht 152, Utrecht.

Inlichtingen en aanmeldingen bij het secretariaat van de Stichting, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon 030 - 2 46 41.

BEJAARDENZORG

wat doet de wijkbejaardenverzorgster?

(Dit artikel werd tevens opgenomen 'De Tussenschakel', van september 1965, maandblad van de Sociale Raad in liquidatie te Amsterdam.)

een nieuwe naam, die een nieuwe functie dekt.

Maar welke functie?
Mag ik beginnen met een wijkbejaardenverzorgster zelf aan het woord te laten? Op mijn vraag: 'Kunt u zeggen wat u nu eigenlijk doet?' geeft zij ten antwoord: 'Wat ik eigenlijk doe . . . ik begin met te doen wat de mensen bij wie ik kom, mij vragen. Dat kan zijn kolen scheppen of de kleren opknappen, of dieetvoedsel klaarmaken, boodschappen doen, of de kamer opruimen. Er zijn altijd concrete dingen te doen. Maar daarnaast is er veel meer. In de eerste plaats is er de zekerheid, dat je komt en dat men je mag vragen allerlei karweitjes te doen. Zekerheid is voor de zeer bejaarde mensen, voor de invalide en voor de herstellende ouderen, bij wie ik kom, heel belangrijk. Men zit naar je uit te kijken. Er wordt op gerekend dat je hun met bepaalde dingen terzijde staat. Dan is er nog het feit dat je ontdekt dat andere dingen ook nodig moeten gebeuren. Het is mogelijk, dat je dit zelf kunt doen, en dan bespreek je dat met degeen die het aangaat. Het is ook mogelijk dat er andere hulp moet worden ingeschakeld. De mensen beginnen hier nogal eens zelf over, omdat ze er lange tijd mee tobben. Dat kunnen praktische voorzieningen zijn, die meestal vrij gemakkelijk getroffen kunnen worden. Het kunnen ook vragen zijn in verband met hun kwalen. Dan gaat het om het opnemen van contact met de dokter of het inschakelen van de wijkverpleging. De mensen hebben vaak een duwtje nodig om hiertoe te komen. Een enkele keer, wanneer men er niet zelf toe komt, bespreek ik dit met de maatschappelijk werkster. In de wekelijkse werkbespreking met de maatschappelijk werkster kan ik de dingen ter sprake brengen waar ik mee zit. Er komen ook vaak problemen naar voren van meer persoonlijke aard, met de kinderen of de omgang met anderen die over de vloer komen. Op die problemen kan ik natuurlijk niet ingaan, maar ik kan wel luisteren en proberen mee te werken aan een goede oplossing. Als ze dit wensen, kunnen ze er zelf met de maatschappelijk werkster over praten. Ik kan me er niet in verdiepen, maar ik probeer het zo goed mogelijk op te vangen.'
Tot zover de wijkbejaardenverzorgster.
Uit haar mededelingen komen enkele punten naar voren, waarop ik wat nader wil ingaan.
Het uitgangspunt van haar werkzaamheid is een vraag om wat praktische hulp. Dat

kan zijn: zorgen voor de kachel of voor het dieet of voor de persoonlijke verzorging. Kleine karweitjes, waarbij de vraag opkomt: Moet hiervoor een aparte betaalde kracht ingeschakeld worden? Het gaat echter niet alleen om die handreikingen, die overigens voor de betrokkenen uiterst belangrijk zijn. Het gaat evenzeer om het inzicht, dat er naast het kleine karweitje andere dingen nodig zijn om het zelfstandige bestaan mogelijk te maken. Dingen die de wijkbejaardenverzorgster wellicht zelf kan doen, omdat ze tot haar werkterrein behoren. Maar ook dingen die ze niet zelf mag doen, omdat ze tot het werkterrein van anderen gerekend moeten worden: de medische zorg, het maatschappelijk werk. Het kan zijn — en het komt regelmatig voor — dat een bejaardenhelpster wordt ingeschakeld wanneer de wijkbejaardenverzorgster een poosje geweest is. Op dat moment beëindigt de wijkbejaardenverzorgster haar werkzaamheid, of, indien dit gewenst is, blijft ze additionele hulp geven. Dit hangt af van de situatie, die b.v. een dagelijks bezoek noodzakelijk kan maken.
In die gevallen komt de wijkbejaardenverzorgster op die dagen dat de helpster er niet is.
Het is ook mogelijk dat voor bepaalde werkzaamheden een vrijwilligster wordt gezocht. In enkele gevallen is dit met succes gebeurd. Het blijft echter moeilijk, omdat vrijwilligsters nu eenmaal andere verplichtingen hebben, die dikwijls moeten voorgaan. Er gebeurt bovendien reeds veel dat tot het beste vrijwilligerswerk gerekend mag worden zonder dat we het als zodanig betitelen: geldt vooral hier niet dat een goede buur te verkiezen is boven een verre vriend?
Met deze vrijwilligers komt de wijkbejaardenverzorgster regelmatig in aanraking, vooral wanneer de omstandigheden van de bejaarde benard zijn. Dan kan samenwerking met de 'goede buur' van bijzondere betekenis worden. In dit verband komt een ander facet van haar functie naar voren, nl. begrip voor de positie van degene die zij helpt, tact ten aanzien van de omgeving en van andere helpers, discretie met betrekking tot de problemen waarmee zij in aanraking komt.

Een vergelijking met de functie van de gezinsverzorgster dringt zich hierbij op. De imponderabilia van de functies, die tot een nauw menselijk contact leiden, zijn uiterst belangrijk voor de kwaliteit van het werk. Zowel in de gezinsverzorging als in de bejaardenzorg dient hieraan veel aandacht gegeven te worden. Vandaar, dat ook voor de wijkbejaardenverzorgster evenals voor de gezinsverzorgster een hechte samenwerking met de maatschappelijk werkster een eerste vereiste is.
Voor deze functie kan een ervaren gezinsverzorgster dan ook een zeer geschikte figuur zijn. Daar de functie echter tevens vereist dat de betrokkene kennis heeft van de bejaardenzorg, zelfstandig kan optreden en haar werk goed kan indelen, is een aanvullende opleiding zeer gewenst. Denkbaar is, dat de wijkbejaardenverzorgster een vergelijkbare ervaring en opleiding heeft als de gezinsverzorgster.
De persoonlijke kwaliteiten van de betrokkene zijn van groot gewicht voor het goed vervullen van de functie, maar vooral is belangrijk dat zij de grenzen van haar eigen werkterrein kent, gewend is aan overleg en aan het bevorderen van samenwerking.
Een vraag die wij nog niet beantwoord hebben, is: Hoe komt zij aan de adressen van de mensen die haar hulp nodig hebben?
Zij krijgt deze als regel door van de maatschappelijk werkster, bij wie de aanvragen binnenkomen via de kanalen van sociaal raadsman, wijkverpleegster, particulier, vrijwilliger, ziekenhuis, enzovoorts. De maatschappelijk werkster selecteert in eerste instantie naar de aard van de hulp die haar noodzakelijk lijkt. De wijkbejaardenverzorgster geeft wel eens 'aanloophulp' om de eerste nood op te vangen indien deze zeer urgent is, waarna zo spoedig mogelijk andere hulp (kan bejaardenhulp of gezinsverzorging zijn) wordt ingeschakeld. In de meeste gevallen geeft zij aanvullende hulp.
Zij noteert de tijd en de verrichte werkzaamheden, het werkschema moet binnen de

perken van een verantwoorde werktijd blijven. Het is echter niet te voorkomen dat de werktijden wel eens aan schommelingen onderhevig zijn. In het wekelijks overleg met de maatschappelijk werkster kunnen ook deze punten ter sprake komen.
Tot slot van deze korte schets kan ik nog mededelen, dat gedurende 1½ jaar geexperimenteerd is met deze functie. Zowel de Hervormde Stichting als 'Humanitas' heeft gunstige ervaringen met het inzetten van een wijkbejaardenverzorgster in een wijk waar de bejaardenzorg een duidelijke vorm had, die het voor de nieuwe functionaris mogelijk maakte haar eigen taak in te passen in het geheel van de hulpverlening.

L. E. LOPES DIAS

In onze afdeling Amsterdam werken momenteel twee wijkbejaardenhelpsters; vanaf 1 januari 1966 zullen dit er drie zijn.

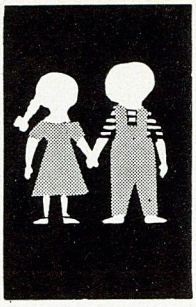

KINDERBESCHERMING

normen: de uitwerking van een visie

Het Algemeen Verbond voor Kinderbescherming heeft drie studiedagen gewijd aan haar publikatie 'basisnormen'.
Op één van deze studiedagen, nl. op 1 april 1965, heeft prof. dr. B. C. J. Lievegoed een inleiding gehouden, waarvan wij de inhoud gaarne aan onze lezers willen aanbevelen.
Wij zijn prof. Lievegoed en het Algemeen Verbond bijzonder erkentelijk voor hun toestemming deze inleiding in ons kaderblad te mogen opnemen. *DE REDACTIE*

Mij is de vraag gesteld te spreken over normen; opdat u, vóór u zich met het opstellen van normen gaat bezighouden, nog eens principieel kunt bezinnen op het werk dat u gaat doen.
Normen zijn maatstaven waarmee men bewust of onbewust kan meten. Daarbij gaat het erom hoe men deze maatstaven bepaalt en wát men er mee gaat meten. In ons leven kennen wij vele maatstaven, vele normen voor de meest uiteenlopende gebieden. Daarbij zijn er bij nadere beschouwing duidelijke niveaus van normen te onderscheiden. Er is een brede waaier van gebieden waarin men over normen spreekt. Zij lopen van het gebied van de zuiver geestelijke en religieuze normen tot het technisch gebied, waar een machine opgebouwd wordt uit genormeerde onderdelen. Er is in ons leven een duidelijke hierarchie van normen, bepaalde normen stellen wij boven andere.
Om er enkele te noemen: de scala kan lopen van religieuze over juridische, naar sociale en tenslotte technische normen.
Op elk van deze gebieden betekenen de normen iets anders voor ons.
Bezien wij onze diepste (of hoogste) normen dus de normen die liggen op regilieus of wereldbeschouwelijk terrein, dan komt men aan de grens waar men moet zeggen: hier moet ik mijn schoenriem ontbinden om verder te gaan. Hier ontmoet de mens de geest, die voor velen de 'heilige' geest is. In de oudste culturen werden deze normen door de profeten en de ingewijden verwoord en aan het volk geschonken. Nu leven wij in een tijd waar ieder mens zelfstandig tot de grens van zijn bestaan

moet gaan om de normen te vinden die boven alles uitgaan, die het laatste uitspreken wat een mens nog uitspreken kan. Deze normen staan impliciet in ons leven boven en achter alles wat wij beoordelen, het zijn de grondnormen van onze westerse beschaving, die door het christendom hun maatstaven gekregen hebben. Daarnaast is er de laag van filosofische normen, die meer uit ons logische denken voortkomen en die ook maatstaven geven voor beoordeling van situaties. Verwant hiermee zijn de normen die uit ons humanistische denken voortkomen. Het westerse humanisme is een belangrijke bron van normenstelling die vooral aan ons intermenselijke handelen maatstaven geeft.
Weer iets algemener zijn de juridische normen, waarin het collectieve bewustzijn van onze samenleving een codificatie vindt.
Beweeglijker zijn onze normen, onze normen van omgang, de normen in het verkeer enz. Deze normen zijn in het sociale verkeer evenzeer nodig als in het verkeer op de weg en berusten op de noodzaak van de voorspelbaarheid van het handelen van de ander. Als ik in een auto op de weg een andere auto tegenkom dan moet ik weten dat ook de ander zich aan dezelfde 'regels van de weg' zal houden als ik. Ik moet er op kunnen rekenen dat hij rechts blijft houden en niet zonder meer linksaf zal slaan. Hier nu begint het begrip normen al het begrip regels te naderen. Inplaats van de achtergrond van waaruit een persoonlijke oordeelvorming mogelijk is, wordt het nu reeds een gereglementeerde uitvoeringsopdracht die gehoorzaamheid en geen eigen oordeel meer behoeft.
Op technisch terrein betekent normering dan ook standaardisering die door normalisatiecommissies wordt bepaald. U kunt geen deurknop meer beetpakken, geen kraan meer opendraaien, geen stekker in een stopcontact steken zonder dat u met genormaliseerde afmetingen te maken heeft. Normalisering betekent hier gelijkvormigheid van maatvoering.
Onze normalisering heeft een enorme vlucht genomen. Zij is een uitvloeisel van de wetenschappelijke bedrijfsvoering die door de principes standaardisering en specialisering de productiviteit per man-uur op ongekende hoogten gebracht heeft en daarmee ook de grondslag voor onze welvaart gelegd heeft. Door de standaardisering werd het mogelijk onderdelen te vervaardigen met een dusdanig nauwkeurige maatvoering, dat zij onderling uitwisselbaar zijn. Normalisering betekent altijd het **dwingend** voorschrijven van regels op technisch gebied. Maar wat in de techniek zo'n succes gehad heeft, heeft altijd de neiging zich uit te breiden naar 'Hogere' normgebieden en zich daar als een olievlek uit te breiden.
Dat begint al bij de normalisering van menselijke opleidingen door middel van door een centrale instantie gestandaardiseerde examens. De ene bezitter van een examenpapiertje is dan uitwisselbaar met een andere die het examenpapiertje heeft, zoals ik in een garage een bougie verwissel en dan verwacht dat de nieuwe bougie, mits van hetzelfde nummer, zonder gebreken zal functioneren.
Dat slaat dan over op de gebieden van de gestandaardiseerde taakstellingen, prestatienormen en salarisschalen, om maar enkele te noemen.
Maar ik wil mij nu verder vandaag bezig houden met **sociale normen.** Ook binnen dit gebied kennen wij verschillende niveaus van normen die elk hun eigen methodische behandeling behoeven. Ik geloof dat dit gebied voor u bijzonder belangrijk is. Wij zijn hier meestal wat slordig omdat wij als moderne mensen niet graag principieel denken. En elk stelt dan maar normen op een eigen gebied zonder zich nauwkeurig af te vragen wat hij daarmee bewerkstelligt.
Een eerste soort normstelling op sociaal gebied ontstaat door **het denken in modellen.** Wij vormen denkmodellen van sociale verhoudingen en sociale structuren (bij voorbeeld van de structuur van leidinggeven, organisatie en invoeging van inrichtingen). Wij moeten ons hierbij echter afvragen wat een model wel en niet betekent. In zijn inaugurele rede heeft prof. Gellings onlangs als chemicus over het denken in modellen

gesproken en daarbij duidelijk gesteld: modellen worden **niet gevonden,** maar **uitgevonden.** De onderzoeker **besluit** tot het model, omdat dit hem een inzicht geeft in de samenhang van verschillende verschijnselen. Zowel de gekozen verschijnselen, alsook de samenvoeging daarvan **berusten op een keuze** van de bouwer van het model. Modellen zijn een stuk menselijke constructie. De keuze wordt bepaald door voor de onderzoeker **relevante factoren,** die op een of andere manier **kwantificeerbaar** zijn binnen de wereld van maat, getal en gewicht, of binnen de tijd. De werkelijkheid treedt ons steeds tegemoet met een onbegrensd aantal fenomenen. Om hier een weg te vinden kiezen we er enkele 'relevante' uit en plaatsen deze in hun onderlinge afhankelijkheid.
Daardoor alleen al treedt er een voorgrond-achtergrond effect op. De gekozen factoren zijn door menselijke ingreep naar voren gehaald, 'de rest' wordt ongedifferentieerde achtergrond.
Elk model is daarmee een nieuwe schepping van de mens, zij het **een verarmde werkelijkheid** op grondslag van een beperkt aantal factoren.
Met een model kan men echter op ideale wijze verder bouwen, via de gekozen natuurfenomenen in de techniek, via de gekozen sociale relaties in de organisaties, welke dan veelal beschreven kunnen worden als een netwerk van gefixeerde taakstellingen.
De instinktieve angst voor normen in het sociale werk berust meestal op een wantrouwen tegen deze dwingende modellen, waarvan men voelt dat ze slechts een deel van de werkelijkheid beslaan en de volle menselijke inzet kunnen beknotten.
Een tweede geheel andere vorm van normen wordt ontleend aan het denken in speciale **'Gestalten'** of organismen.
In tegenstelling tot de modellen kunnen wij zeggen dat Gestalten 'gevonden' worden, niet uitgevonden. Want een Gestalt is het tezamenzien van een stuk werkelijkheid in een beeld. Een beeld is rijker dan een gekozen model, ook daar waar nog lang niet alle afzonderlijke fenomenen in het beeld onderkend worden. De ervaring leert dat het beeld rijker wordt naarmate men het verder analyseert. Een beeld is een totaliteit van fenomenen waarbij naast kwantiteiten ook kwaliteiten als relatieve informatie geldigheid hebben.
De manier waarop wij een Gestalt uitspreekbaar en overdraagbaar maken is de **ideaal-typische** beschrijving. Als ik spreek over 'het' bestuur van 'de' middelgrote inrichting dan beschrijf ik deze in een aantal 'typische' kenmerken die niet alle aanwezig behoeven te zijn om toch een bepaalde inrichting als 'typisch middelgroot' te herkennen.
Ideaal-typische beschrijvingen zijn voor insiders direct herkenbaar, terwijl de onbekende in het beschreven gebied alvast een globaal beeld van het gebied kan vormen. Binnen het ideaal-typisch beschreven beeld kunnen nu een aantal samenhangende normen zichtbaar worden.
Zodra bij voorbeeld taken dwingend-kwantitatief worden beschreven (in de Zwitserse organisatie karakteristiek het Pflichtenheft genoemd) vormt deze beschrijving een wanklank in dit tweede gebied van normstellingen.
Men kan daartegenover zeer goed ideaal-typisch 'de' taak van 'de' verzorgster van 'een' groep van ongeveer zes kinderen beschrijven en een beeld oproepen van haar werk vanaf het moment van opstaan tot het moment van naar bed brengen van de kinderen.
Men kan daarbij de taakstelling 'bij exception' beschrijven: d.w.z. men kan stellen de verzorgster is verantwoord voor alles wat zich tussen de beide tijdstippen voordoet, **behalve** voor de volgende concreet te noemen punten, waar zij de hulp of het fiat van een hoofdleidster heeft te vragen.
De modernste bedrijfsorganisatie stapt af van de 'model' taakomschrijving en voert steeds meer **management by exception** in. Deze vorm van taakstelling leent zich bij uitstek voor het sociale werk.

Een model taakomschrijving ook model uitvoeren is een moderne vorm van staken geworden. Hier wordt dan zichtbaar dat de modelorganisatie slechts loopt bij de gratie van het ideaal-typische beeld dat de werker van zijn taak heeft.
Een derde gebied waaraan normen van handelen worden ontleend is onze **visie** op de toekomst.
Prof. Hudig heeft al gesteld dat kinderen moeten opgroeien met een toekomstvisie, maar dat geldt evenzeer voor de kinderbescherming als geheel. De sociale werkelijkheid van over 10 of 15 jaar rolt niet met noodwendigheden op ons af, maar wordt gevormd door het beeld — het 'Image' dat wij van die toekomst hebben. De mens is de bouwer van zijn eigen sociale toekomst, naar de mate hij bewust of onbewust een ideaalbeeld in de toekomst plaatst.
Een **visie** is een toekomstbeeld dat gewild wordt (niet een gemaakt model waarmee men gaat construeren).
Een **visie** bepaalt een **richting van handelen,** onderweg naar het toekomstbeeld kan bijgestuurd worden en wordt het beeld steeds duidelijker.
Een visie of ook een toekomstperspectief geeft een **motivering** tot handelen en tot aanvaarden van normen op weg naar het doel. Overal waar motivering vermindert is er een gebrek aan visie, aan toekomstperspectief.
Sociaal normatief handelen zal gemotiveerd leven als:
1. Er een duidelijk toekomstbeeld bestaat. Door dat toekomstbeeld wordt onze **doelstelling** bepaald: **'wat'** streven we na voor — de totale kinderbescherming — de vormen van differentiatie — de stijl van leidinggeven — de vormen van organisatie.
2. Als er duidelijke normen zijn die als criteria van oordeelsvorming kunnen gelden. Als er m.a.w. een duidelijk beleid is **'hoe'** wij ons doel willen bereiken, wat op deze weg toelaatbaar en wenselijk is. Het beleid kan alleen ideaal-typisch beschreven worden. Het beleid is het eigenlijke gebied van normstelling. Door het beleid worden de grenzen van handelen bepaald, alsmede de stijl, het klimaat, waarbinnen de weg tot het doel gegaan wil worden. Daarmee geeft een goede beleidstelling een zekere mate van vrijheid van interpretatie in een concrete situatie.
3. Als **de concrete realisering, de planning** dus van de concrete weg door een minimum aan starre uitvoeringsreglementen gehinderd wordt. Vooral in het sociale werk moet gestreefd worden naar het **minimale reglement** en moeten vooral taakomschrijvingen zowel van bestuur als van medewerkers door exceptie beschreven worden.
De juiste vorm van normstelling wordt in het sociale werk van twee kanten bedreigd:
a. Van onder op door de (mechanistische) **modellenbouwers** die van vaste relatie-met-werken en van kwantitetatieve zelfgekozen factoren uitgaan. Hier treedt **de dwang van het schema op;** of zoals gezegd wordt: 'wenn die Theorie nicht stimmt mit der Wirklichkeit, um so schlimmer für die Wirklichkeit.'
De dwang van het schema kan doorwerken in de taakstelling, in de salarisnormen, in het werktijdenschema, in de gzn. normen voor aantallen pupillen per verzorgster enz.
b. **Van boven af** door de juristisch denkende reglementenmakers, die uitgaan van bestaande wetten en departementaire regelingen en deze tot 'Image' van een toekomst maken.
Normstelling in het sociale is **de uitwerking van een visie,** van een toekomstperspectief. Deze visie moet behoedzaam als totaliteit gevat worden en ideaal-typisch beschreven worden.
Naast het doel in de toekomst bepalen de normen vooral de weg, de stijl, waarlangs men de toekomst bereiken wil. Normstelling mag nooit ontaarden in een dwingend model van handelen.
Pas als aan deze voorwaarden is voldaan, zullen normen bijdragen tot de motivering van hen die sociaal werk verrichten. En pas als deze motivering bestaat zullen normen in de praktijk ook gedragen en uitgevoerd worden daar komt het uiteindelijk op aan.

PROF. DR. B. C. J. LIEVEGOED

BOEKBESPREKINGEN

doel en werkwijze van de bijzondere projecten

publ. nr. 1 van de Contactcommissie voor de Bijzondere Projecten. Secretariaat: Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, Den Haag.
De contactcommissie hoopt met haar serie notities een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het maatschappelijk werk in het algemeen en van het werken met probleemgezinnen in het bijzonder.
De reeks is te beschouwen als een voortzetting van de in 1961/1962 verschenen 'Ervaringen uit de Gezinsoorden'.
Deze eerste publikatie geeft een overzicht van het werk in de huidige zes bijzondere projecten.

beroepsgeheim en verschoningsrecht in het maatschappelijk werk (rapport studiecommissie)

publikatie 31 van de Nationale Raad voor Maatschappelijk Werk , Stadhouderskade 146, Den Haag. Tweede gewijzigde druk.
De wijzigingen betreffen de volgende punten:
De titel van de publikatie is veranderd en daarmede meer in overeenstemming gebracht met de algemene strekking van de door de studiecommissie ontworpen wet en algemene maatregel van bestuur; verder zijn twee passages aan de nota van toelichting (thans opgenomen onder het hoofd 'Overwegingen') toegevoegd, onder meer met betrekking tot het verschil in positie van de beroepskracht en de vrijwilliger in het maatschappelijk werk; ten slotte zijn de onderdelen van het rapport in een andere volgorde in de publikatie opgenomen.

surinaamse arbeiders in nederland

De staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heer C. Egas, heeft de voorzitters van de beide Kamers der Staten-Generaal een rapport aangeboden over de sociale situatie van de Surinaamse arbeiders in Nederland. Dit rapport bevat de resultaten van een onderzoek, waartoe het departement van Maatschappelijk Werk begin 1963 opdracht heeft gegeven. Onderzoekers waren drs. A. A. Biswa-

mitre, verbonden aan het Ministerie van Justitie te Paramaribo, en de heer A. E. Bayer, weekbladredacteur, kand. in de culturele antropologie. De heer Bayer heeft tevens het rapport opgesteld en draagt ook de verantwoordelijkheid voor de inhoud. Prof. dr. A. J. F. Köbben, directeur van het instituut voor Culturele Antropologie van de Amsterdamse Universiteit, trad op als supervisor van het onderzoek.
Met enig voorbehoud — omdat het niet mogelijk was in het onderzoek streng kwantitatief te werk te gaan — kunnen de volgende conclusies worden getrokkken:

— Het aantal Surinamers in Nederland dat met ernstige aanpassingsmoeilijkheden te kampen heeft, lijkt kleiner dan werd verondersteld.

— Een aanzienlijk deel van de Surinamers, afgezien van de studenten, komt naar Nederland met de bedoeling zich in enig vak te bekwamen en slaagt daar vaak ook in.

— De Surinamers in Nederland behoren tot de bevolkingsgroepen die sterk onder het nijpende woningtekort lijden.

— Surinamers die bij hun aankomst worden opgevangen, hebben betere kansen zich in Nederland te handhaven dan zij die hun eerste stappen hier alleen moeten ondernemen.

— Surinaamse arbeiders die het hier moeilijk hebben, lijken gevoeliger voor werkelijke of vermeende discriminatie, dan degenen die het voor de wind gaat.

— Tussen de zgn. onderwereld en de overgrote meerderheid van de Surinaamse arbeiders is minder reëel contact dan wel eens wordt verondersteld.

Een commissie, waarin o.a. enkele departementen, de gevolmachtigde minister van Suriname en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zijn vertegenwoordigd, zal de regeringen van Nederland en Suriname mede naar aanleiding van het onderhavige rapport adviseren over maatregelen die van belang kunnen zijn voor de levensomstandigheden van de Surinamers in Nederland. Bijzondere aandacht wordt daarbij besteed aan de opvang en de voorlichting van nieuw aangekomenen. Naar schatting bevinden zich thans 10.000 Surinamers in ons land.

Het rapport 'Surinaamse arbeiders in Nederland' verscheen bij Van Gorcum te Assen (160 blz.; prijs ƒ 9,—).

omgang met bejaarden

door dr. P. Peverelli. Uitgave N.V. Uitgeverij v/h A. Kemperman, Haarlem. ƒ 4,95.
Het boek van deze auteur is in beginsel bestemd voor de opleidingen voor bejaardenverzorgster en -helpster, zoals deze de laatste tijd op vele plaatsen in den lande tot ontwikkeling zijn gekomen. Wij twijfelen er niet aan dat deze uitgave voor allen die op enigerlei wijze 'met bejaarden omgaan' de moeite waard is. Zowel door inhoud als wijze van behandeling biedt het boek naast stof tot lering veel stof tot overdenking, strekkend tot een beter begrip van de bejaarde en zijn plaats in de samenleving. Een en ander moge mede blijken uit de inhoud: Praktische mensenkennis — eenvoudige psychologie van de bejaarde — tussenmenselijke verhoudingen — kenmerkende eigenschappen en gedragingen van bejaarden — eenvoudige psychologie van de zieke — problemen rond het levenseinde — omgangsvormen met bejaarden en zieken — diversen (de rijkdom der latere levensjaren, de geestelijke hygiëne van de ouderdom, bejaarden in groepsverband) — aanhangsel voor de opleidingen voor bejaardenverzorgsters/-helpsters.

geloof en ongeloof

rapport van een studiecommissie der st.-willibrodvereniging, gepubliceerd in 'kerk in ontmoeting', eerste jaargang, 1965/2.

De St. Willibrordvereniging vervult de functie van studie- en verdiepingscentrum van en voor het rooms-katholicisme en is als zodanig vergelijkbaar met centra als 'de Horstink' (gereformeerd) en 'Kerk en Wereld' (Nederlands hervormd), die beide bij de presentatie van het rapport betrokken waren.

De comissie van de SWV die het rapport samenstelde telde als leden prof. dr. B. Delfgaauw, dr. N. G. M. Doornik, drs. D. de Lange (secretaris), mejuffrouw drs. D. van Sonsbeeck en dr. J. Weima. Het rapport telt 23 pagina's en wordt ook in andere opzichten in grote bescheidenheid ter discussie aangeboden.

Het is 'een eerste aarzelende stap' zegt de commissie zelf, 'een tastend verkennen van wegen voor verdere bezinning', waarbij nieuwe (ver)houdingen worden voorgesteld van christelijk en niet-christelijk denkende groepen ten opzichte van elkaar, zonder overigens in dit stadium tot formuleringen te komen in overleg **met** niet-christelijke groepen. Men heeft een rooms-katholiek geschrift willen aanbieden aan niet christelijke groepen als basis voor voortzetting van de dialoog. Ook in eigen (r.-k.) kring wordt er druk over gediscussieerd, niet alle katholieken zijn het met de diverse onderdelen van het rapport eens.

Wat staat er in?

Na een korte historische uiteenzetting over atheïsme, secularisatie en sociale strijd, over humanisme en marxisme, het volgende:

Er zijn vele verschillende niet-godsdienstige levenshoudingen. Bij alle onderling verschil tussen deze houdingen en overtuigingen kan als gemeenschappelijk element aangewezen worden dat de dragers van deze overtuigingen menen dat mensen hun menselijke opdracht kunnen vervullen, zich baserend op zuiver binnenwereldse, humane waarden en gericht op zuiver binnenwereldse doeleinden. Aan het bestaan van God, aan de bijbels-christelijke voorstellingen van zonde en verlossing, wordt in deze overtuigingen geen plaats ingeruimd.

Als algemeen karakteristiek voor de gehele groep moge misschien het volgende gelden: vertrouwen in de mens en zijn mogelijkheden, de overtuiging dat mensen elkaar het leven niet onleefbaar mogen maken, het besef dat deze wereld een geheel is waaraan ieder het zijne moet bijdragen. Hierbinnen zijn vele variaties.

Teneinde te ontsnappen aan de historische belasting en de onvermijdelijke vaagheid welke het juiste zicht op de verschijnselen 'geloof' en 'ongeloof' belemmeren, wordt in het rapport uitgegaan van de existentiële keuze voor een bepaalde levenshouding. Deze keuze wordt 'geloof' genoemd. Waar van 'geloof' gesproken wordt, wordt bedoeld een keuze en erkenning van waarden. Dus: 'een laatste totale beslissing, die de zingeving van wereld en leven betreft, waarbij ons gehele mens-zijn betrokken is.'

Zeer globaal zouden vier vormen van geloof onderscheiden kunnen worden:

1. mens en wereld in zichzelf als zinvol geheel opgevat;
2. geloof in een de mens overstijgende mysterieuze werkelijkheid, die onkenbaar blijft;
3. deze zelfde religieuze ervaring gehecht aan de figuur van Christus;
4. expliciet christelijk geloof: het aanhangen van Christus in zijn Kerk.

Iedere categorie kent zijn eigen 'ongelovigen'.

Bij 1 en 2: zij die zich aan persoonlijk als verplichtend erkende waarden onttrekken of in de naleving tekortschieten.

Bij 3: zij die zich na erkenning van Christus afwenden en weigeren de christelijke verplichtingen te aanvaarden.

Bij 4: zij die weigeren om de Kerk van Christus aan te hangen.

Dit alles bedoelt het rapport in beschrijvende, niet in beoordelende zin. Puur ongeloof is bij geen mens aan te treffen, wel zijn er in historie en heden nihilistische verschijnselen en stromingen geweest, die het rapport ziet als ernstige bedreiging van de toekomst van de mens: ontkenning van waarden leidt tot vernietiging van de mens zelf. Tot zover dus vertrouwd geluid, dat ons herinnert aan de woorden, die onze oud-voorzitter J. in 't Veld in 1950 al sprak:
'geestelijk nihilisme is Europa's ergste vijand, de kerken moeten een vereniging als 'Humanitas' als bondgenoot zien'. Woorden, die in 1950 van rooms-katholieke zijde nog veel negatieve reacties uitlokten. Nu, vijftien jaar later, komen katholieke groepen aan het woord die een dialoog met andersdenkenden kunnen en willen voeren.
Het is jammer, dat wie van het rapport 'Geloof en Ongeloof' een goede indruk wil bewaren, het best even over de helft van het rapport kan ophouden met lezen. Het betoog brokkelt daarna geleidelijk af, via 'aarzeling tegenover hen die ten gunste van de pluriformiteit van deze samenleving uit hun milieu en daarmee uit hun geloof gevallen zijn', tot een soort dagsluitingsretoriek onder het motto 'christelijke zelfbezinning' en 'getuigenis' afgewisseld met wat gangbaar geworden algemeenheden over samenwerking vanuit eigen organisaties, al naar het in een gegeven situatie uitkomt.
Al met al een in beginsel te waarderen poging om tot gesprek te komen, maar tevens een bewijs dat katholiek en 'anders' denkenden voorlopig nog communicatie met elkaar zoeken vanaf ver van elkaar verwijderde planeten. P. ALBARDA

beeld van de toekomst

prof. drs. b. landheer, uitgeverij lemniscaat, rotterdam. 1965 — 152 pagina's.
De schrijver analyseert de bestaande toekomstbeelden van Oost en West op hun filosofische waarde en zoekt voor een scherpere formulering steun in de leer van de sociale evolutie.
Het gangbare toekomstbeeld is — zo zegt hij — dikwijls meer een formulering van wensen dan een serieuze poging te onderzoeken in welke richting de menselijke ontwikkeling zich beweegt.
De mens heeft een verleden evenzeer als een toekomst, en de oplossingen van morgen liggen besloten in de psychische structuur van de mens.
Benadering en conclusies in dit boek wijken af van de gangbare denkbeelden.
Schrijver ziet geen robotachtige toekomst;
eerder verwacht hij een vormgeving van het sociale leven, die de betrekking van mens tot mens op de voorgrond stelt in plaats van de uitsluitende concentratie op natuurbeheersing, die de tegenwoordige maatschappij kenmerkt.

homofilie

haar maatschappelijke en sociaal-medische betekenis en het vóórkomen van geslachtsziekten bij homofielen.

dr. r. d. g. ph. simons, agon, elservier, amsterdam/brussel 1965
Een pretentieloos, leesbaar boekje, dat de nodige informatie geeft omtrent homosexualiteit in de klassieke en moderne historie, de standpunten in de maatschappij, strafbaarheid van homofilie, vermeende oorzaken en therapie van het verschijnsel, homofile verhouding van mannen en vrouwen, geslachtsziekten bij homofielen, e.d. Besloten wordt met een samenvatting, aantekeningen en een literatuurlijst.

STICHTING 'BURGEMEESTER VAN JULSINGHATEHUIS', DELFZIJL

In deze snelgroeiende havenstad in het Eemsmondgebied (plm. 19.000 inw.) wordt voor het bejaardentehuis van voornoemde neutrale Stichting gevraagd

een directrice

in vaste dienst.
Het bejaardentehuis (plm. 50 personen) is gelegen in het Kon. Wilhelminapark, vlak bij het centrum van Delfzijl.
Basis-salaris *f* 710,– – *f* 851,– per maand (exclusief 5,3 pct. huurcompensatie).
De premie AOW/AWW komt voor rekening van de Stichting.
Het inwonend personeel heeft, boven het salaris, recht op vrije voeding en inwoning.
Alle secundaire arbeidsvoorwaarden o.a. IZA-regeling, welke gelden voor het personeel in ambtelijke dienst der gemeente Delfzijl, zijn van toepassing.
Ervaring op het gebied van de bejaardenzorg en/of ziekenverpleging vereist, terwijl het bezit van de diploma's Ziekenverpleging A en/of B tot aanbeveling strekt.
Uw sollicitatie zien wij graag binnen een week na het verschijnen van dit blad tegemoet.
Gelieve uw sollicitatie in te zenden aan de burgemeester der gemeente Delfzijl, Raadhuis, Delfzijl. In de linkerbovenhoek van enveloppe en brief vermelden nummer BvJ 36.